

INTERVJU

Dr. France Arhar

Na finančnih trgih štejejo samo dejanja

Vida Kocjan, foto: Grega Pohleven

Dr. France Arhar je bil prvi guverner Banke Slovenije v samostojni državi, osrednjo banko pa je vodil 10 let. Devet let je vodil Bank Austria oziroma UniCredit banko Slovenija, junija pa bo eno leto, odkar je prevzel vodenje Združenja bank Slovenije. Po izobrazbi je pravnik z doktoratom pravnih znanosti. Z dr. Arharjem sva se pogovarjala minuli petek dopoldne.

V zadnjem tednu se je zahtevani donos na slovenske dolgoročne obveznice zelo zvišal, približal se je celo sedmim odstotkom. Kaj je razlog za to?

Po mojem prepričanju gre na eni strani za evforijo, povezano z dogodki na Cipru in tudi z razpravami v okviru finančnih oziroma gospodarskih ministrov pri Svetu EU (Ecofina), na drugi strani pa tudi za negotovosti, povezane s tem, kar se je zgodilo v Sloveniji. Tu imam v mislih novo vlado, ki je bila imenovana pred dobrim tednom in za katero se še ne ve, kako bo nadaljevala z reformami, ki jih je začela prejšnja vlada. Gre predvsem za področje bančništva. To sta po mojem mnenju dva glavna elementa za t. i. tržni občutek.

Kako delujejo finančni trgi, se to lahko tako hitro spreminja?

Ravno včeraj me je obiskal eden od nizozemskih dopisnikov in me je podobno spraševal. Tudi njemu sem razložil, kako finančni trgi delujejo. Primer: v začetku februarja, ko je evro kotiral proti amerišskemu dolarju že 1 proti 1,33, tudi 1 proti 1,34 je že šel, je prišlo do pripomb vodenja denarne politike Evropske centralne banke (ECB). Kritike so šle v smeri, da je evro premočan, da bo premočan evro onemogočal evropski izvoz v tretje države in da je pri šibki gospodarski rasti treba v centralni banki nekaj narediti. Razmišljalo se je celo, da bi ECB obrestno mero 0,75 odstotka še znižala, da bi ravnala torej podobno kot Američani, kjer je obrestna mera ameriške centralne banke že blizu nič. Nato pa so bile februarja italijanske volitve, finančni trgi so njihov izid ocenili kot slabega, posledica pa je bila erozija evra proti amerišskemu dolarju. To pomeni, da noben

ekonomski parameter, povezan bodisi z javnim dolgom ali s plačilno bilanco ali čimer koli, nima tako močnega vpliva na vrednost valute kot npr. politična situacija v kateri od držav. Drugi primer, s katerim lahko ponazorim delovanje finančnih trgov, pa se je zgodil v tem tednu, ko je Nizozemec Jeroen Dijsselbloem, predsednik Ecofina, izjavil, da bo ciprski model zdaj »banchmark«, model za druge države, ki bodo potrebovale pomoč. V istem dnevu se je vrednost evra proti amerišskemu dolarju znižala za odstotek. Povedati želim, da so t. i. tržna pričakovanja in špekulacije tiste, ki dejansko ustvarjajo tržni sentiment in so s tega vidika zelo nevarne.

Pričakovali bi, da bi na vse to vplivali makroekonomski dejavniki ...

Če pogledamo nekaj ekonomskih parametrov Slovenije proti nekaterim drugim državam, ki so tudi v krizi, pa so velike, recimo Italija ali Španija, lahko ugotovimo, da Slovenija kljub težavam, v katerih smo, res dosega bistveno boljše rezultate. Nihče ne omenja na primer presežka v slovenski plačilni bilanci. Tega ima zelo malo držav, Slovenija je med njimi, čeprav smo v recesiji.

Ali ste v združenju že zaznali kakšno skrb tujih investitorjev in kaj svetujete novi vladi?

V tem tednu je združenje obiskalo 10 tujih investitorjev, ki so med drugim želeli pridobiti podatke o zdajšnjem stanju v Sloveniji in izvedeti, kakšna so naša pričakovanja. Soglašali so, da trgom ni mogoče narekovati, kakšno mnenje naj si ustvarijo o posameznem trgu, pač pa si ustvarijo svoja mnenja in svoja pričakovanja. Prav zato je v sedanjem trenutku še pomembnejše, da se besede nove vlade prelijejo v dejanja. Kajti samo dejanja štejejo. In dejanja so tista, ki potem prepričujejo. Če ima nova vlada namen – in evidentno je, da se bo znova zadolžila na tujih trgih, ker denarja v državi ni –, potem je treba vse navedeno imeti v mislih. Organizirati bo treba t. i. road show, predstavitev, obiskati znana mednarodna finančna središča, kjer bo treba zelo konkretno in podrobno predstaviti program vlade in na ta način

prepričati potencialne investitorje, da bodo vplačevali slovenske obveznice.

V zadnjih dneh so se tuji časniki razpisali o Sloveniji, tudi Washington Post in vrsta drugih, da je za Ciprom na vrsti Slovenija. Kaj vlagatelji pravijo na to?

Odkrito lahko povem, da so ravno včeraj in predvčerajšnjim imetniki slovenskih obveznic precej zaskrbljeni spraševali, kako je s tem. Oglášali so se celo iz Kalifornije. Vemo namreč, da je ob zadnji emisiji slovenskih obveznic dr. Janez Šušteršič, takratni finančni minister, tudi osebno sodeloval na »road show« v Združenih državah Amerike. Predstavljal je stanje v Sloveniji ter vlagateljem predstavil tudi vse analize in napovedi finančnega ministrstva. Ko pa zdaj vlagatelji v časnikih prebirajo stvari, kot ste jih omenili, so seveda zaskrbljeni in se trudijo priti do najbolj odgovornih ljudi v državi ter od njih pridobiti podatke o dejanskem stanju v državi.

Vlada pričakuje nekaj miru, govori celo o treh, štirih mesecih. Ima ta čas?

Glede na to, da je zdajšnja vlada prevzela štafeto palico od prejšnje vlade, z danes na jutri torej, ni časa za čakanje ali mir 90 ali 100 dni, temveč se je treba takoj odzivati. Dejansko stanje je namreč vsem dobro znano, parlament je isti, člani strank prav tako.

Če pogledamo ocene mednarodnih bonitetnih agencij, zakaj tudi v njihovih očeh padata ugled in vrednost Slovenije?

Po mojem prepričanju je to povezano predvsem z zdravljenjem bančnega sistema, kar je na prvem mestu, in zapleti pri uvedbi t. i. zakona o stabilnosti bančnega sistema. Zakon je bil sprejet septembra lani, nato pa smo bili priče samo številnim razpravam o tem. Spomnimo se, vložena je bila tudi pobuda za ustavno presojo zakona. Tudi to poleg dolgotrajnih razprav državi ni v prid, kajti predolgo razpravljamo o tem; od septembra lani se na tem področju ni praktično nič premaknilo. Lastnica največje prve in druge banke pa je država. Ne smemo namreč pozabiti, da je Slovenija na področju lastništva bank izjema

Trgom ni mogoče narekovati, kakšno mnenje naj si ustvarijo o posameznem trgu, pač pa si ustvarijo svoja mnenja in svoja pričakovanja. Prav zato je v sedanjem trenutku še pomembnejše, da se besede nove vlade prelijejo tudi v dejanja. Kajti samo dejanja štejejo.

med najbolj zadolženimi v Evropi. Ali povedano drugače, razmerje med lastniškim kapitalom in rizičnim dolgom je zelo neugodno. Tako v bankah kot podjetjih torej primanjkuje lastniškega kapitala.

Guverner BS je nedavno dejal, da ste predlagali pomoč nekaterim podjetjem. Je tako?

Že lani smo v združenju skupaj z bankami predlagali, da bi natančno preučili, katera so vitalna podjetja v Sloveniji, ki si zaslužijo pozornost, da ne bi ob tolikšnem številu stečajev tudi ta propadla. Banka Slovenije je skupaj z Združenjem bank Slovenije in bankami začela pogovore z vodstvi podjetij, od božiča dalje jih je bilo 32, in ugotovila, da domačega lastniškega kapitala preprosto ni več. Vemo pa, kakšen odnos imamo do tujcev. To pomeni, da podjetjem v tem stanju banke težko še kaj dodatno pomagajo. Prva pomoč, če tako rečem, je v tem, da banke kratkoročne kredite spremenijo v srednjeročne ali dolgoročne, v kar so banke tudi prisiljene, če ugotavljajo, da ima sicer podjetje zdravo in konkurenčno osnovno dejavnost. Če podjetje nima denarja za vračilo, je spreminjanje ročnosti kreditov med prvimi ukrepi.

Koliko je spreminjanja ročnosti posojil sploh mogoče izvesti in kaj to pomeni?

V Sloveniji je bilo na začetku krize, to je ob koncu leta 2008, celo 38 do 39 odstotkov vseh odobrenih kreditov podjetjem kratkoročnih. Evropa ima neko stalnico pri 25 do 26 odstotkih. Če pogledamo zdaj, ko smo že skoraj pet let v krizi, peto leto bo jeseni, se je tudi v Sloveniji ta delež z 38 premaknil na 26. To pa zato, ker se je ročnost kreditov v tem času spreminjala v srednjeročne in dolgoročne. To je en vidik. V okviru tega je nato tudi dogovarjanje o moratoriju za glavnico, da podjetja v tem času plačujejo samo obresti. Prvi pogoj je tudi, da gre za podjetja, ki imajo osnovno dejavnost zdravo, ki so sposobna biti konkurenčna tudi na tujih trgih.

Kaj še ugotavljate oziroma ste ugotovili?

Naj ponazorim to s primerom. V času cenenege denarja in kreditnega buma so ta podjetja razmišljala približno takole: osnovna dejavnost nam prinaša določen poslovni izid, ki ga lahko še izboljšamo z neko drugo dejavnostjo. Recimo s »fotovoltaiko« ali nakupi na kapitalnem trgu, kar se je v marsikaterem primeru tudi zgodilo. Potem so se zadolžili, zdaj pa imajo fotovoltaiko in tudi dolg, ki je temeljni dejavnosti samo dodatno breme. Enemu od vodstev podjetij sem tako svetoval, naj fotovoltaiko prodajo in zmanjšajo dolg, pa je vodilni odgovoril kako, saj je na njihovi strehi. Svetoval sem sklenitev ustrezne pogodbe, vse z namenom zmanjšanja dolga podjetja. Če je namreč neko podjetje prezadolženo, se od banke pričakuje, da

med državami evroobmočja, kajti ima še vedno izredno visok delež.

Kako so težave v bančništvu urejale druge države?

Druge evropske države so v tej krizi izredno pomagale bančnemu sistemu že prvi dve leti, ko je kriza nastopila. Kriza se je začela jeseni 2008, v zahodni Evropi pa so države svojim bankam namenile 1.600 milijard evrov pomoči, pa niso lastnice bank (npr. Velika Britanija več kot 900 milijard, Nemčija prek 400 milijard).

V Sloveniji pa je država lastnica največje banke, nato je največja posamična lastnica v drugi in posredno tudi v tretji banki. Ob tem spomnimo, kakšne razprave glede dokapitalizacije so bile v naši državi že v preteklosti, še pred krizo. Razpravljanje namreč postaja že naša folklor. Kadarkoli je bila potreba po dodatni dokapitalizaciji katere od bank, smo najprej na dolgo in široko razpravljali o tem, da se je mednarodna finančna skupnost vedno spraševala, kaj to pomeni. V zadnjem primeru marca lani je celo BS morala zagroziti, da bo ukrepala, če ne bo vplačanih 400 milijonov evrov.

V čem je razlika med slovenskimi in drugimi evropskimi bankami?

V Sloveniji se moramo zavedati še nečesa, ko govorimo o slovenskem bančnem sistemu. Prvič, da imamo takšno lastniško strukturo, kot jo imamo. Še pomembnejše pa je naslednje. Če pogledamo, kakšna je struktura bančnega premoženja v Sloveniji glede na povprečno evropsko banko, ugotovimo, da so bili v Sloveniji konec lanskega leta, ko je bila bančna vsota 46,5 milijarde evrov, skoraj 68 odstotkov bančnega premoženja krediti podjetjem in prebivalstvu. V kreditnem in gospodarskem bumu leta 2007, ko je bila rast kreditov največja, je bila bilančna vsota celotnega sistema več kot 51 milijard evrov, krediti podjetjem in prebivalstvu pa so šli celo prek 70 odstotkov te vsote. Po tem kazalniku se povprečna slovenska banka razlikuje od povprečne evropske. Povprečna evropska banka nima namreč niti 50 odstotkov premoženja v obliki kreditiranja podjetij in prebivalstva, pač pa je večji del premoženja naložen v državnih obveznicah, različnih vrednostnih papirjih in delnicah. Zaradi te slovenske stvarnosti oz. iz tega zornega kota je slovenski realni sektor še bolj soodvisen od bank, saj je delež financiranja s strani bank še bistveno večji kot v tujini. Težava je torej soodvisnost obeh sektorjev. To je ena od značilnosti slovenskega gospodarstva, druga pa je v tem, da je podjetniški sektor v Sloveniji

Page: 43

Reach: 15000

Country: SLOVENIA

Size: 2851 cm2

4 / 6

bo dala še dodaten kredit. Ne, lastnik banke mora vodilne v banki vprašati, na podlagi kakšne logike naj to odobri. Če je banka proti podjetju že zdaj preveč izpostavljena s kreditom, podjetje pa je v težavah in potrebuje še dodaten obraten kapital, kako naj banka še poveča svojo izpostavljenost do tega podjetja, kakšni so tu argumenti?

Je bil to razlog za predlog, da bi se v proces pomoči vključila tudi država?

Tako je. Iz tega zornega kota smo predlagali, da bi se v proces vključila tudi država. Spomnimo, da je Slovenija že junija 2009 sprejela poseben zakon, t. i. garancijsko shemo, prek katere deluje Slovenska izvozna in razvojna banka, bolj znana kot banka SID. To je pomemben vzvod, ki pomaga slovenskemu gospodarstvu prek bank. Vendar pa tudi tukaj opažamo, da se je v štirih, petih letih boniteta državi in tudi bankam na Slovenskem znižala. Ta shema, ta zakon pa pogojuje, da banka SID lahko daje poročstva in se izpostavlja, če ima banka določeno boniteto. Zaradi njenega padca pa je zdaj to oteženo. Zato smo predlagali popravilo zakona o t. i. garancijski shemi, in sicer zato, da bi v takšnih primerih, ko osnovna dejavnost nekega podjetja ustvarja pozitivni tok in je podjetje na tujih trgih uspešno, poskušali kombinirati z določenimi garancijami, ki jih daje država.

Po zgledu drugih evropskih držav?

Povedal sem že, koliko so samo v zahodni Evropi pomagali bankam; namenili so jim 1.600 milijard evrov pomoči, do polletja lani že skoraj 2.000 milijard. Država je na podlagi posebnega zakona iz novembra 2008 štirim bankam pomagala z garancijami v vrednosti 2,2 milijarde evrov. Pri teh bankah državi ni bilo treba unovčiti niti enega evra. Na podlagi provizije, ki jo je dobila, je le zaslužila. Ali povedano drugače, slovenska država v času zadnje krize v bančni sistem ni vložila ničesar. Pri tem seveda izključujem tisto, kar je država kot lastnica vložila v prvo banko. V mislih imam seveda državo kot institucijo, ki je odgovorna za finančno stabilnost. Po maastrichtski pogodbi so države namreč odgovorne za finančno stabilnost in pod finančno stabilnostjo med drugim razumemo predvsem stabilnost bank.

Nekateri so skeptični do pomoči države v obliki jamstva ...

Tudi sam sem lani sodeloval na sejah parlamentarnega odbora za kreditno-monetarno politiko, ko smo se pogovarjali o tem pa tudi o slabi banki. Zbranim sem pojasnil, kako pomembna je vloga države s pomočjo garancije. Če so te stvari dobro pripravljene in pošlene ter korektne, potem ni treba pričakovati, da bo država kaj izgubila, z garancijo prek jamstvene sheme pa podjetjem

lahko ogromno pomaga. Tudi s slabo banko se bi torej največ lahko pomagalo.

Napovedane so tudi spremembe insolvenčne zakonodaje.

To je tretja stvar, pri kateri je tudi zastoj. Že lani smo pripravili predlog o tem, da je treba spremeniti domačo insolvenčno zakonodajo. Na tem področju je namreč totalen status quo. Naj ponazorim z naslednjim primerom, v katerem sem tudi sam sodeloval: 19 bank se je pogajalo z dolžnikom in banke smo privolile v to, da npr. četrtino terjatev podjetja spremenimo v kapital. Trije lastniki so temu nasprotovali, čeprav je bil dolžniški kapital bistveno večji od lastniškega. Iz primera je razvidno, da po obstoječi zakonodaji upnik proti lastniku nima nobenih pravic. Edina varovalka je lahko zapisana v kreditni pogodbi, v katero banka pri odobritvi kredita vnese poseben člen, t. i. zavezo, kakšne bodo pravice banke, če dolжник ne bo izvajal ali dosegal rezultatov, kot jih je predvidel v investiciji, zaradi katere je dobil kredit. Banka lahko na podlagi tega zapisa poseže vmes. Zdaj pa glede na zakon o gospodarskih družbah v primerjavi s civilnim kodeksom, na katerem pravzaprav temelji kreditna pogodba, banka teh pravic nima. Zato smo skupaj z Banko Slovenije ministrstvu za pravosodje in ministrstvu za finance predlagali, da je treba domačo zakonodajo prilagoditi spoznanjem, ki jih pozna tudi zahodna Evropa. Vsak se namreč uči na podlagi lastnih izkušenj.

So vaše predloge sprejeli oziroma pričakuje, da jih bodo?

Pri nas so vsi postopki predolgi in človek ima občutek, da je ob vseh teh razpravah med raznimi strankami največji problem v tem, da tudi če ima posameznik še take objektivne argumente, ti niso nič vredni, če je z nasprotne politične strani. To pa je najslabše, s tem se krepi le nezaupanje.

Vrniva se k finančnim trgov, nenehno podarjate zaupanje ...

Pri trgih kot tudi pri denarju je zaupanje številka 1, na nasprotni strani pa je seveda tudi strah. In če ni zaupanja niti med nami, povejte, kako nam naj tretji verjamejo?

Sodelovali ste pri denarnem osamosvajanju slovenske države; kaj lahko rečete, če potegnete vzporednice s tem, kar se sedaj dogaja?

Že večkrat sem javno povedal, da če bi tako delali na začetku leta 1991, ko je bilo zelo veliko vprašanj in težav tako doma kot z mednarodno finančno skupnostjo, ne bi nikamor prišli. Naj samo spomnim na pogajanja o nekdanjem skupnem jugoslovanskem dolgu ali pa na to, ko smo se leta 1993 odločili za sanacijo slovenskega bančnega sistema. Ničesar ne bi naredili, če bi delali tako, oziroma je vprašanje, do kod bi prišla Slovenija ...

Kaj je torej prava pot nove vlade?

Slovenija mora nadaljevati z reformami, s katerimi je prejšnja vlada začela, najnunjše pa je znova sanacija bančnega sistema. Dobro je vsaj to, da je prejšnja vlada sprejela še ustrezno uredbo k zakonu o stabilnosti

Na združenje prihajajo različni ljudje, tudi tujci, in večina jih začne pogovor s slabimi krediti.

bančnega sistema, tako da zame ni razlogov, da ne bi zdaj tega naredili.

V Novi Ljubljanski banki pravijo, da so že ustanovili interno slabo banko. Kaj to pomeni?

Interna slaba banka nikakor ne more imeti takšne veljave kot prava, če tako rečem, pri kateri se t. i. bolno ali problematično premoženje izloči v drugo pravno osebo, kar je bistvenega pomena. Interna slaba banka bi morala biti formirana takoj, ko se je kriza začela, ne šele sedaj.

Veliko se govori o slabem premoženju. Kaj je to v svojem bistvu?

Z dr. Janezom Šušteršičem, nekdanjim finančnim ministrom, sva večkrat razpravljala o tem, kaj predstavlja to slabo premoženje. Povedal sem že, da so to večinoma krediti in da je Slovenija pri tem drugačna od držav zahodne Evrope, kjer so banke imele večinoma druge vrste premoženja. Zato se je v teh državah kriza hitreje pokazala, saj so banke v portfeljih imele recimo hipotekarne obveznice. Če pa ima banka vrednostne papirje proti kreditni terjatvi, ki je nastala bodisi kratkoročno zaradi obratnega kapitala, pomankanja denarja ali pa financiranja neke investicije, je razlika. To pomeni, da imajo banke v teh primerih opravka s podjetji. Če bankirji ta podjetja spremljajo – in morajo jih zelo dobro poznati –, potem se ne bodo zbudili takrat, ko je podjetje pred stečajem, pač pa bodo težave opazili že prej. Odnos med kreditorjem in dolžnikom mora biti tukaj dobro razčiščen.

Kaj pa izpostavljenost bank do nepremičninskega trga?

Če pogledamo to izpostavljenost ali pa financiranje nepremičninskega trga tako prek projektnih podjetij kot prebivalstvu neposredno, ugotovimo, da je zadolžitev slovenskega prebivalstva po strukturi evropska. Kaj to pomeni? Da je tri četrtine kreditov, ki jih ima prebivalstvo, za nepremičnine, ena četrtnina pa so potrošniški krediti. V Evropi je enako, kar se uči kreditiranja prebivalstva. Slednje namreč nima drugih potreb. Pozabimo tu na izjemo leta 1999 v Sloveniji, tik pred uvedbo davka na dodano vrednost, ko se je prebivalstvo zadolževalo za nakup avtomobilov. Ti krediti so se izpeli, saj so bili maksimalno na pet let.

Kakšno pa je vaše stališče do državnega lastništva bank?

To je zame največji problem, saj se naša država pri tem ni izkazala. Tudi drugje so banke v državni lasti, vendar pa marsikje dosegajo zelo dobre poslovne izide. Osebnost sem prepričan, da bi morala biti tudi državna lastnina uspešna, če bi v ustanovah, v našem primeru bankah, imeli profesionalne vodstvene ekipe in poštene ljudi. Ker v Sloveniji te ustanove

niso uspešne, lahko ugotovimo, da v tej povezavi nekaj ne deluje tako, kot bi moralo.

Državni svet je pretekli mesec pripravil razpravo v zvezi z državnim holdingom, kjer sem tudi sam sodeloval. Ravno vidik, kako se to manedžira v tujini, ko je država lastnica, se mi je zdel še posebej zanimiv. Pregledal sem namreč kar nekaj primerov v različnih državah in kaj sem ugotovil, kaj je praksa? Naj ponazorim na primeru: če država kot lastnica z vodstvom ali nadzornim svetom, če gre za delniško družbo, podpiše neki dokument, v katerem so postavljeni konkretni cilji, ki jih morajo slednji spoštovati in zasledovati, so stvari jasno začrtane. Prvi cilj za banko ali družbo je lahko dobiček ali stopnja zaposlenosti ali karkoli drugega. Odvisno pač, za kaj gre in kaj je lastniku, v tem primeru državi, pri tem najpomembnejše. Če so cilji postavljeni in zapisani, potem lastnik vodstvo družbe ali ustanove lahko vedno vpraša, kako jih zasledujejo. Če pa to ni zapisano, in tako je običajno pri nas, potem so stvari proste, v prostem teku. Če govoriva o bankah, te lahko dajo tudi poceni posojila, če lastnikov ne zanima izid poslovanja.

Zame se je državna lastnina v Sloveniji izkazala kot nesposobna in neučinkovita.

Odgovornosti za poslovni izid bank, ki so v pretežno državni lasti, v Sloveniji ni, zdi se, da so vsi stroški sprejemljivi.

V Sloveniji smo sanacijo bank že izvedli kmalu po osamosvojitvi. Kako je bilo to?

Bil sem med glavnimi akterji, ko smo izvajali prvo sanacijo bančništva. Začeli smo 27. januarja 1993 v Ljubljanski banki, 1. aprila istega leta v Mariboru, naslednje leto poleti pa še v Novi Gorici. Sanacija je trajala štiri leta, od januarja 1993 do julija 1997. Res je, da smo imeli takrat v rokah lastno denarno politiko. Vemo tudi, banke živijo ali pa padejo z likvidnostjo. V Banki Slovenije, ki sem jo vodil, smo takrat zagotavljanjem dnevne likvidnosti zelo veliko pomagali pri tej sanaciji. Naj spomnim, da je država takrat na podlagi posebnega zakona izdala za 2,2 milijarde nemških mark vrednostnih papirjev z ročnostjo 30 let in moratorijem za glavnico, zato je bila skrb za likvidnost tudi v BS za imenovane banke dnevna prioriteta.

Kaj pa nacionalni interes in vse, kar se dogaja okrog tega?

Skrajni čas je, da se na ravni države nekaj naredi. V tem času smo postali država EU,

članica Evropske monetarne unije, dostop do kapitala zaradi svobodnega gibanja je dejansko brez omejitev, in če neka banka tri leta zapored posluje z izgubo, ob tem pa niti prejšnji izidi niso spodbudni, potem ne vem, kako se to lahko označi za nacionalni interes. Nasploh pa doslej v Sloveniji še nisem videl nobene analize, ki bi dokazovala upravičenost oziroma prednosti nacionalnega interesa oziroma kaj so kriteriji zanj.

Na slovenskem trgu smo pričeli tudi velike bančne koncentracije. Je to dobro?

Res je. Priče smo povsem neprimerni bančni koncentraciji. To, da ima prvih pet bank prevladujoč vpliv na trgih, je z vidika mednarodnih kriterijev sicer sprejemljivo, ni pa sprejemljivo, da prva banka skupaj s povezanimi osebami že vse od začetka obvladuje celo 40 odstotkov bančnega trga, druga pa deset. Ta razkorak med prvo in drugo banko je bistveno prevelik. V obeh bankah pa je država najpomembnejša lastnica. Če ima največja banka tako dominanten tržni položaj, kot ga ima v Sloveniji, pri tem pa nima nobenega pravega tekmeča in za nameček še slabo posluje, je to slabo. Poznamo pa primer na Danskem, ko je prva banka, z visokim tržnim deležem, v zasebnem lastništvu, vendar posluje zelo dobro in je zgled drugim bankam v državi.

Precej kritični ste ...

Odgovornosti za poslovni izid bank, ki so v pretežno državni lasti, v Sloveniji ni, zdi se, da so vsi stroški sprejemljivi. Če ne bomo tega popravili, če ne bo tudi odgovornosti za rezultat, potem ne vidim nobene dobre perspektive niti za banke niti za celotno gospodarstvo.

Kaj pa državno lastništvo v bankah, kjer nekateri zagovarjajo 25 odstotkov in eno delnico?

Za ta pristop menim, da je napačen. V največji banki smo imeli tujega partnerja, ki je imel več kot četrtnino lastništva, pa pogledimo, kakšen vpliv je imel. Imeti svojega človeka v upravi, dva v nadzornem svetu, pa se to ne opazi na vplivu pri vodenju dnevne bančne politike, je najmanj čudno. To, da sem dejansko razočaran nad tem, sem jim tudi povedal. Bili so poleg, uprava pa je tista, ki dela posel. Ona je tista, ki odgovarja za dnevni posel. V bankah je odgovornost uprav še večja zaradi aksioma likvidnosti. Edino banke so institucije, ki se lahko zrušijo v enem dnevu, vsi drugi lahko umirajo na obroke, v bankah pa to ni mogoče.

Kot guverner ste sodelovali tudi z guvernerji držav članic EU. Kakšno je njihovo mnenje do lastništva bank?

Res je. V Baslu smo se z guvernerji drugih nacionalnih bank srečevali deset let vsak mesec. Takrat so me učili, da morajo biti

lastniki bank institucije, ki so same finančne posrednice, takšni, ki posel poznajo. Samo to zagotavlja, da bo kontrola prava in da bo nadzorni svet narekoval upravi smer in delovanje, da ne bo obratna situacija, da bo uprava diktirala nadzornemu svetu.

Veliko se govori o krivdi za slabe kredite in ugiba, kdo je kriv, da so nadzorniki zatajili in podobno. Kaj menite?

Prva odgovornost je vedno pri lastniku in pri njegovih organih, kar je popolnoma jasno. Osebnost zelo dobro vem, kakšno kreditno politiko smo vodili v UniCredit banki, ki sem jo vodil, kakšna je bila politika tveganj, kakšne so bile odločitve in podobno. Če te politike v bankah niso natančno določene, potem ni nobenih smernic. Potem je vse prav, kar dela uprava. In to ni sprejemljivo.

Kdaj je nastalo največ slabih kreditov in ali je s tem končano?

Letno je bilo v Sloveniji tudi že po 700 stečajev podjetij, in če vemo, kako visok delež njihovega premoženja je v obliki kreditov, potem si lahko predstavljamo, da slabi krediti nastajajo nepretrgoma; največ jih je nastalo po drugem delu konjunktura tako kot tudi v drugih državah, takrat namreč zaradi optimizma znižujemo kriterije za analizo tveganj.

Kaj je slab kredit, kakšna je njegova definicija?

Na združenje prihajajo različni ljudje, tudi tujci, in večina jih začne pogovor s slabimi krediti. Vedno jih vprašam, kaj je zanje slab kredit, kakšno definicijo imajo oni za to. Sam vem, spet iz Basla, da so definicije slabih kreditov po različnih državah zelo različne. Ponekod so to zamude pri odplačevanju eno leto, kot na primer na Japonskem, ki je bila celo dekado v recesiji, ali pol leta v Južni Koreji na primer. Po baselskih kriterijih je to zamuda 90 dni. Zamuda sama pa ne pomeni vedno, da je treba podjetje spraviti v stečaj. To lahko deluje tudi ob daljših plačilnih rokih. Pomemben vidik je namreč kvaliteta premoženja oziroma osnovna dejavnost podjetja, koliko je to konkurenčno.

Kako se je premoženje v bankah poslabševalo v vseh teh letih, hitro?

Ni bilo hitrega poslabšanja, slabi krediti so se povečevali tako hitro, kakor hitro so podjetja zahajala v težave. Za evropske banke za leto 2012 še nimam podatkov, v letu 2011 pa je bilo v državah članicah EU za 7 odstotkov slabih kreditov. V Evropski monetarni uniji, to se pravi v 17 državah EU, je bilo v letu 2011 za 6,7 odstotka slabih kreditov. Pri nas je bil ta nivo v letu 2012 pri 14 odstotkih, v nekaterih bankah še bistveno više. To je tisto, kar dodatno znižuje vrednost oziroma povečuje tveganje tudi pri bankah.

Opažate še kakšne posebnosti ali spremembe na mednarodnem bančnem trgu?

V času hiperlikvidnosti, če tako rečemo, tudi na mednarodnem trgu, je bila bilančna vsota bank na Slovenskem več kot 51 milijard evrov, priče smo bili celo medbančnim zadolžitvam, ko so si banke iz mednarodnega bančnega trga sposodile nad 15 milijard evrov. Ko pa se je začela kriza in se je nezaupanje stopnjevalo, banke pa so začele padati, so se stvari začele spreminjati. V ZDA je padlo okoli 400 bank, pa se o tem nič ne govori. Tudi v Evropi je bila marsikatera banka v težavah, pa so jim države pomagale. Ko so banke videle druge, so se prestrašile. Medbančno financiranje je namreč brez zavarovanja. Ko so v posameznih bankah zaznali poslabšanje stvari, in ker ni bilo zavarovanja, so se začele umikati, medbančno kreditiranje pa se je prepolovilo. To velja za vse banke v vseh državah, ne samo v Sloveniji. Spomnimo, ECB je prav zaradi likvidnosti v zadnjem dobrem letu na trg plasirala 1.000 milijard evrov za tri leta po enoodstotni obrestni meri. Želeli so pospešiti likvidnost, vendar pa to na trgu ni pripomoglo k temu, da bi banke druga drugo financirale.

Zakaj?

Ker med bankami ni zaupanja. Nadalje je ECB lani julija sprejela ukrep, da je za depozite čez noč v njej sprejela ničelno obrestno mero. Tudi s tem je želela pospešiti medbančno kreditiranje. Tudi ta ukrep se ni prijel. Če bankirji nimajo zaupanja, je tudi obrestna mera irelevantna. Spomnimo na primer, ko je Nemčija lani razpisala 3-letne obveznice, so kupci pristali na negativen donos. Vse torej temelji na zaupanju, varnost pa pomeni tudi stabilnost. Bančni sistem je tudi prvi vzrok za zniževanje bonitete posamezni državi.

Ali se torej Sloveniji lahko zgodi Ciper?

Stanja v Sloveniji v nobenem primeru ne moremo primerjati s Ciprom, ne po vplivu

in ne po dimenzijah bančnega sistema. Na Cipru znaša bilančna vsota v primerjavi z bruto domačim proizvodom (BDP) 760 odstotkov, na Malti recimo 800, na Irskem tudi približno toliko, v Sloveniji pa je to 136 odstotkov. Bančna vsota slovenskih bank je namreč okrog 46 milijard evrov, BDP pa okrog 35 milijard evrov. To je eno dejstvo, drugo pa je struktura bančne aktive v Sloveniji, kjer so to pretežno krediti. Ciper je npr. imel v bančni strukturi največ vrednostnih papirjev. Tretji vidik pa je varčevanje domačega prebivalstva in gospodarstva. V Sloveniji je tega od 14,6 do 14,7 milijarde evrov pri prebivalstvu in 5 do 6 milijard še pri podjetjih, skupno nekaj več kot 20 milijard. Na Cipru pa je bilo domačega varčevanja v primerjavi z varčevanjem tujcev zelo malo. V ciprskih bankah so imeli denar naložen pretežno ne-rezidenti, poleg tega so bile te banke zelo povezane z grškimi. Vse to je bistvena razlika. In nadalje, že ob vstopu Cipra v EMU so bile daljše razprave o njegovi davčni politiki in sumu pranja denarja. Soočajo se tudi z visokim javnim dolgom, delež bančništva in turizma v njihovem BDP pa je bil nekaj manj kot polovičen. Imeli so veliko denarja, hkrati pa so vodili še posebno obrestno politiko. Vse to je bistveno drugače kot v Sloveniji.

So pri nas bančne vloge varne?

Pretekli teden smo imeli sestanek z bančniki v Bruslju o Bančni uniji. Skupna ugotovitev je bila, da mora biti 100 tisoč evrov povsem varovana stvar. Tega se nihče ne sme dotakniti. To je znamka, v EU 100 tisoč evrov, v ZDA 100 tisoč dolarjev. Če bi to spremenili, ne bi bili več kredibilni. Če delamo Bančno unijo, pa je kredibilnost eden najmočnejših temeljev oziroma stebrov: prvi so varovane vloge do 100 tisoč, drugi je poseben sklad za banke in tretji nadnacionalna supervizija. Bančne vloge v EMU so do te namke torej povsem varne, enako tudi pri nas, ki smo člani EMU in EU. ■